

„Naponta vagyunk Dózsa Györgyök”

Kokas Ignác 1973-ban, kisebb-nagyobb megszakításokkal egy évig festette Az Ember harca című festményét. A kép jelenleg Pásztón látható, miután a művészeti alap a művésztől megvásárolva a pásztói tanácsnak ajándékozta.

A festmény témája az ember harca önmaga megvalósításáért, boldogulásáért, boldogságáért. A téma tehát röviden az emberi sors. A témát közelebbről — amint ezt a későbbiekben látni fogjuk — a művész harcában, Kokas életgyöttrődésében határozhatjuk meg. A kép cselekményének leírása már bonyolultabb. A festmény egy figurát ábrázol, amint az a nézőnek háttal a kép belseje felé törekszik. A mű előterét egy, a tájjal és a főalakkal összeolvadó emberi figura válla, s profilban ábrázolt feje tölti be. Az Ember mögött egy harmadik alakot sejtünk, ennek azonban szinte csak egyik szeme látható, a figura bal válla fölött. A festmény bal oldalsó része egy szurrealisztikus konstrukció, míg a jobb alsó sarokban egy táj villan elő, amely a kép középtengelye felé egybeolvad a két figurával.

Mielőtt az egyes részletek elemzését megkezdéném, Kokas Ignác alkotó módjáról kell egy pár mondatban szólnom.

Kokas a 60-as évek közepén fedezte fel festészete számára szülőfalujának, Válnak és környékének táji jellegzetességeit. Ekkor és itt fedezte fel a kihalt és szétmállásra ítélt Ginzapusztát. És ekkor fogadta el saját romantikus lelki alkatát művészete irányítójául. Legtöbbször táji motívumokból épülő, legnagyobbbrészt azokon alapuló festményein Kokas emlékeinek hordalékát festi: nem egy adott időpont valóságos táját, hanem egy valóságos táj adott motívumához fűződő, időben bárhol levő, egyszer-volt, egyszer-átélt élményeit komponálja képpé.

Ezek után próbáljuk meg a festmény megközelítését!

A főalak, az Ember (azaz a festő) egy szárnyas, sisakos figura. A szárny sárga íve hatalmas energiát sugároz, hiszen egy ilyen ív önmagában is erőből duzzadó, mozgásra képes elemet sejtet. (Gondoljunk a köznap élet olyan jelenségére, mint egy feszülő vitorla!) A sisak ugyanakkor minden időben és alkalommal védekezés volt a világgal szemben. Viselőjét azonban nemcsak védte, de el is zárta a külvilágtól, a védettség éppen az elzárkózottságból adódott. Az Embernek tehát óriási energiája van, ugyanakkor azonban egyedül áll; problémáival, nehézségeivel egyedül kell megküzdenie.

Kokas Ignác festményéből kibontható életfilozófiája. Még tájképeinél is találhatunk filozofikus gondolatokat. Néhány alkotása pedig — így Az Ember harca is — kifejezetten filozofikus jellegű. A kép tehát szubjektív üzenete által Kokas nézetét mutatja. Amit tehát itt ő az Emberről mond, azt tulajdonképpen önmagáról állítja. Az előző gondolatsor a sisakos elzárkózottságról tehát annyit jelent, hogy Kokas alkatánál fogva zárt világban él és hiába halad a társadalom a kollektivizálódás felé, ő nem tud kollektivizálódni. Sőt, éppen ellenkezőleg, egyre inkább magányosodik, egyre inkább egyedül marad problémáival, küzdelmeivel. Kokas magányossága nem hasonlítható a futuristák anarchista lázadáshoz, akik mindent és mindenkit megtagadva egyetlen igazként önmagukat prófétálták. Ezt egyértelműen az a vörös-folt-fej bizonyítja, amely a képe előterét uralja. A fejnek a tájjal való egybeolvadása utal arra, hogy ez az alig sejlő figura a régen-volt elődöket sűríti, akik már porrá lettek, akiknek szelleméből és testéből konkrétan és átvitt értelemben mai világunk, ismereteink és tárgyaink, életformánk és műveltségünk ered. Ugyanakkor a főalakkal való eggyé válása e fejnek azt mur-

tatja, hogy az Ember (Kokas) érzi, vállalja az elődöket, az ősokeket. Azaz, Kokas Ignác József Attila-i igazságérzettel vallja e képén is, hogyha fest, az ősök vezetik ecsetjét, mint ahogy József Attilának „ők fogták ceruzáját”.

A címben jelzett harc az Ember és az alig sejtett harmadik figura között dül. A harmadik alak, a szinte csak fél szemével ábrázolt Rém szemben áll a figurával. E szembenállás, az alig sejtethetőség, és a szemből kiinduló vonalnyaláb, amely segítségével ez a szem az egész bal oldali formáció forrásává lesz, azt sugallja, hogy ez a Szörny az Ember legnagyobb ellenfele bár, mégsem személyében, mely körvonalazhatatlan, hanem következményeiben jelent akadályt, problémát. A Szörny tehát nem valóságos, birokra hívó ellenfél. Az Ember teremtménye csupán, bensejében élő örök tagadás, a mindig ébren levő rossz lelkiismeret, a kint, a bajt soha nem felejtő emlékezet.

A Szörny ilyen értelmezése után mit lássunk a bal oldali formációban? Teljesen

nonfiguratív, minden természeti realitástól mentes konstrukciót, amely csupán szerkezeti megkívánt eleme a kompozíciónak? Egyáltalán nem. Ez a figura vállára nehezedő „batyu”, az Embert haladásában visszafogó teher Kokas emlékezéseiből állt össze. (A végükön kibolyhosódó vonalak: növények, a figura hátának támaszkodó rész vizet idéz, s a kép bal szélén egy madarat láthatunk. S mindezek Kokas leggyakoribb tájképi motívumai).

Ezek a jegyek tehát egyértelműen mutatják: a feltörő emlékektől nehezedő a haladás, s az emlékek között fontos helyen állnak a Ginzapusztához kapcsolódóak, amelyek személyessé teszik a terhet, s egyértelművé a figurát. Kokas maga harcol itt Démonával, az emlékezés, az adottságok Szörnyével.

A kép üzenetének további kibontása már csak a mű belső törvényeinek ismeretében lehetséges.

A festményre pillantva a Rém-szem vonzza magához tekintetünket. Mivel éri el Ko-

